

Preventivne aktivnosti patronažnih sestara Doma zdravlja Primorsko-goranske županije

Preventive activities of community nurses of Primorje-Gorski Kotar County Health Center

Rozmari Tusić^{1,2}, Ivanka Peranić¹

¹Dom zdravlja Primorsko-goranske županije, Krešimirova 52a, 51 000 Rijeka, Hrvatska

²Fakultet zdravstvenih studija Rijeka, Viktora cara Emina 5, 51 000 Rijeka, Hrvatska

Sažetak

Uvod: Patronažne sestre imaju ključnu ulogu u provođenju zdravstvenog odgoja i prevenciji bolesti u zajednici. Pritom koriste različite pristupe kao što su individualni rad, edukacije u malim i velikim skupinama ili organiziraju različite radionice kako bi pružile informacije o prevenciji kroničnih nezaraznih bolesti.

Cilj: Cilj je ovog istraživanja procijeniti razinu znanja te načine na koje se provode preventivne aktivnosti u patronažnoj djelatnosti Doma zdravlja Primorsko-goranske županije (PGŽ). Specifični su ciljevi utvrditi vrste preventivnih aktivnosti koje se provode te aktivnosti koje bi mogle pridonijeti boljoj motivaciji za odaziv na preventivne preglede.

Metode: Istraživanje je provedeno u veljači 2024. godine putem anketnog upitnika koji je kreiran za potrebe ovog istraživanja.

Rezultati: U patronažnoj djelatnosti Doma zdravlja PGŽ rade 64 patronažne sestre. Najčešći cilj njihovih preventivnih akcija bio je motiviranje pojedinca da ustraju u pozitivnim aktivnostima (35,1 %). Preventivne aktivnosti najčešće provode individualno (57,9 %). Njih 96,5 % smatra da njihove aktivnosti imaju učinak. Ukupno 42,1 % ispitanica smatra da preventivne aktivnosti treba organizirati na drugačiji način. Od nacionalnih preventivnih programa najčešće su provodile motivaciju za rak dojke (93 %), dok je motivaciju za rak debelog crijeva provodilo 7 % ispitanica. Njih 87,7 % smatra da ima dovoljnu razinu znanja za provođenje preventivnih aktivnosti, dok 14,0 % ispitanica smatra da nema dovoljnu razinu znanja. Na testu znanja 83,16 % ispitanih patronažnih sestara imalo je 100 % točnih odgovora. Ukupno 84,2 % patronažnih sestara smatra da bi postavljanje zdravstvene aplikacije koja promovira preventivne aktivnosti na pametnim telefonima povećalo odaziv na preventivne preglede.

Zaključak: Patronažne sestre Doma zdravlja PGŽ imaju visoku razinu znanja o preventivnim aktivnostima.

Ključne riječi: Dom zdravlja Primorsko-goranske županije, patronažna sestra, preventivna aktivnost

Kratak naslov: Preventivne aktivnosti patronažnih sestara

Abstract

Introduction: Community health nurses play a crucial role in implementing health education and disease prevention initiatives within the community. They employ various approaches, including individual work, education in small and large groups, and workshops, to provide information on the prevention of chronic non-communicable diseases.

Aim: This study aimed to assess the level of knowledge and ways in which preventive activities are implemented in the community health service of the Primorje-Gorski Kotar County Health Center. The specific objectives are to determine the types of preventive activities that are implemented and activities that could contribute to better motivation for responding to preventive examinations.

Methods: The study was conducted in February 2024 using a questionnaire that was created for the needs of this study by the author.

Results: 64 community health nurses work in the community health service of the Primorje-Gorski Kotar County Health Center. The most common goal of their preventive actions was to motivate individuals to persist in positive activities (35.1%). Preventive activities are most often implemented individually (57.9%). 96.5% of them believe that their activities have an effect. 42.1% of the respondents believe that preventive activities should be organized differently. Of the National preventive programs, motivation for breast cancer was most often implemented (93%), while motivation for colon cancer was implemented by 7% of the respondents. 87.7% of them believe that they have a sufficient level of knowledge to implement preventive activities, while 14.0% of the respondents believe that they do not have a sufficient level of knowledge. On the knowledge test, 83.16% of the community nurses had 100% correct answers. 84.2% of the community nurses believe that installing a health application that promotes preventive activities on smartphones would increase the response to preventive examinations.

Conclusion: Community nurses of the Health Center of the County of Primorje-Gorski Kotar have a high level of knowledge about preventive activities.

Keywords: Primorje-Gorski Kotar County Health Center, community nurse, preventive activity

Short title: Preventive activities of community nurses

Primljeno / Received March 19th 2025 / 19. ožujka 2025.;

Prihvaćeno / Accepted June 4th 2025 / 4. lipnja 2025.;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Rozmari Tusić, mag. med. techn., Dom zdravlja Primorsko-goranske županije, Krešimirova 52a, 51 000 Rijeka, Hrvatska, mob: +385996000103, e-mail: rozmari.tusic@domzdravlja-pgz.hr

Uvod

Patronažne sestre imaju ključnu ulogu u provođenju zdravstvenog odgoja i prevenciji bolesti u zajednici. Pritom se

koriste različitim pristupima kao što su individualni rad, edukacije u malim i velikim skupinama ili organiziraju radi-

onice kako bi pružile informacije o temama poput pravilne prehrane, uloge tjelesne aktivnosti i prevencije kroničnih nezaraznih bolesti [1]. Izuzetno je bitno da patronažna sestra posjeduje visoku razinu znanja i ima mogućnost brze prosudbe, te da posjeduje organizacijske sposobnosti u području preventivne skrbi u zajednici [2]. U Kanadi se jednom godišnje provodi provjera razine znanja patronažnih sestara s ciljem identificiranja područja u kojima je potrebna dodatna edukacija [3]. Godine 2013. Hrvatska komora medicinskih sestara izdala je *Smjernice za provođenje zdravstvene njege u patronažnoj djelatnosti* kojih bi se trebale pridržavati sve patronažne sestre. Između ostalog, u Smjernicama se opisuje i aktivnost *Sudjelovanje u provođenju zdravstvenih preventivnih i promotivnih programa u lokalnoj zajednici* [4].

Prevenirati znači ispuniti sve preduvjete da se bolest spriječi, odnosno onemogućiti njezin razvoj. Rezultati preventivnih programa nisu vidljivi odmah već nakon duljeg vremenskog razdoblja, a cilj im je produženje životne dobi, poboljšanje kvalitete života te smanjenje troškova zdravstvene zaštite [5]. Preventivni su pregledi cjeloviti i temeljiti zdravstveni pregledi pojedinaca koji se provode u svrhu pravodobnog otkrivanja bolesti. Rano postavljanje dijagnoze povećava priliku za uspješno liječenje. Jedna od najvažnijih mjera preventive jest probir [6]. Zloćudne novotvorine jedan su od vodećih javnozdravstvenih problema u Republici Hrvatskoj. Ministri zdravstva Europske unije 2. prosinca 2003. godine donijeli su preporuku o probiru na rak. Vlada Republike Hrvatske u lipnju 2006. godine usvojila je Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke. Godine 2007. usvojen je i Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva, dok je Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice usvojen u srpnju 2010. godine [7]. U primarnoj zdravstvenoj zaštiti provode se ciljani sistematski preventivni pregledi koji počinju još prije rođenja i nastavljaju se tijekom cijelog života, a provode se prema Planu i programu zdravstvene zaštite.

Cilj je preventivnih i promotivnih aktivnosti patronažnih sestara prenošenje znanja, novih spoznaja i vještina, unapređenje kvalitete života, suzbijanje određenih neprihvatljivih načina ponašanja, djelovanje na rizične skupine primarnom i sekundarnom prevencijom te poticanje na brigu o vlastitom zdravlju [8]. Bez obzira na to što postoje razni nacionalni planovi prevencije, uočljivo je da postoji još uvijek vrlo nizak odaziv na preventivne programe. U literaturi se spominju izazovi poput nedostatka zdravstvenog kadra, problemi vezani za infrastrukturu, raspodjelu resursa i geografske prepreke te loš marketing [9]. Kako bi se povećao odaziv na preventivne programe, potrebno je kreirati strategije koje će doprinijeti većem odazivu poput zadovoljenja potreba osobe za personaliziranim pristupom, poboljšanja kvalitete medicinskih uređaja, planiranja rasporeda pregleda koji će odgovarati pacijentima, detaljnog tumačenja rezultata, daljnjeg praćenja i nagrađivanja za odaziv [10].

Cilj istraživanja

Cilj je ovog istraživanja procijeniti razinu znanja patronažnih sestara te načine na koje se provode preventivne aktivnosti u patronažnoj djelatnosti Doma zdravlja PGŽ. Speci-

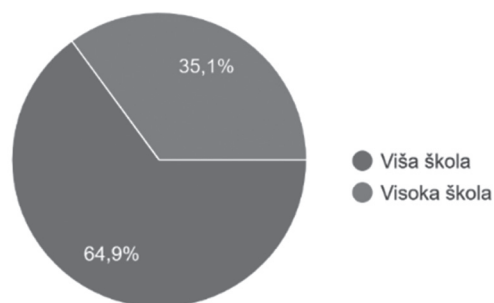
fčni su ciljevi utvrditi vrste preventivnih aktivnosti koje se provode te aktivnosti koje bi mogle doprinijeti boljoj motivaciji za odaziv na preventivne preglede.

Materijali i metode

Istraživanje je provedeno u veljači 2024. godine putem elektroničkog oblika upitnika izrađenog u Google Formsu koji se koristio isključivo za potrebe ovog istraživanja. Dobi-vena je suglasnost Etičkog povjerenstva Doma zdravlja Primorsko-goranske županije. Anketni je upitnik kreirao prvi autor za potrebe ovog istraživanja. U patronažnoj djelatnosti Doma zdravlja PGŽ rade 64 patronažne sestre. Upitnik je proslijeđen svim patronažnim sestrama Doma zdravlja PGŽ, a ispunilo ga je njih 57. Upitnik ima 24 pitanja i sastoji se od tri dijela. Prvi dio upitnika čine 4 pitanja koja uključuju sociodemografske podatke o dobi, spolu, razini obrazovanja i mjestu rada. Drugi dio sastoji se od 15 pitanja o vrsti i načinu provođenja programa te prijedlozima za motivaciju za odaziv na preventivne preglede. Treći se dio sastoji od 5 pitanja za procjenu znanja. Rezultat riješenosti testa do 50 % točnih odgovora smatra se nedovoljnom razinom, dok se 51 % i više smatra zadovoljavajućom razinom znanja. Podaci su analizirani deskriptivnom statistikom.

Rezultati

Najviše ispitanica, njih 64,9 %, prvostupnice su sestrinstva, dok je 35,1 % magistara sestrinstva (Slika 1.).

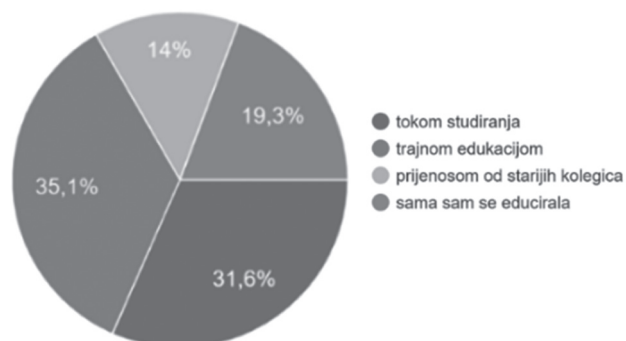
SLIKA 1. Razina obrazovanja

Ukupno 87,7 % sestara preventivne aktivnosti provodi prema Planu i programu preventivnih aktivnosti u patronaži (Slika 2.).

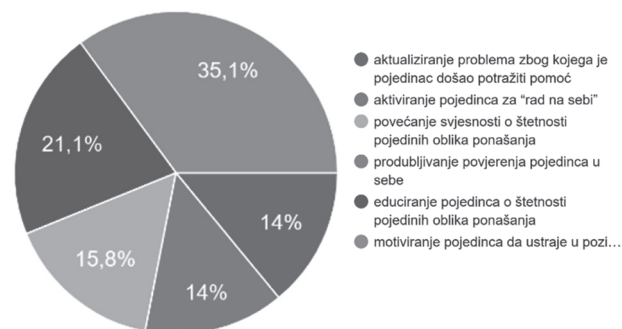
SLIKA 2. Razlog provođenja preventivnih aktivnosti

Ukupno 35,1 % ispitanica znanje o preventivnoj zdravstvenoj skrbi u sestrinstvu steklo je trajnom edukacijom, dok je 31,6 % ispitanica znanje steklo na fakultetu (Slika 3.).

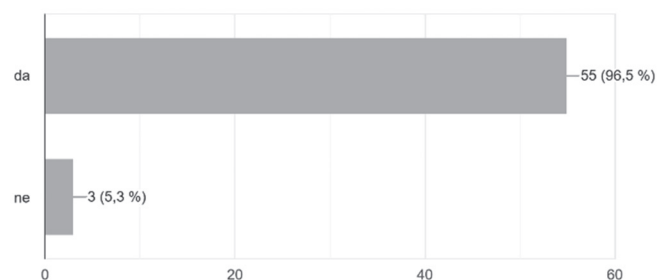
SLIKA 3. Mjesto stjecanja znanja o preventivnoj zdravstvenoj skrbi

Najčešći cilj preventivne zdravstvene skrbi bio je motiviranje pojedinca da ustraje u pozitivnim aktivnostima (35,1 %) (Slika 4.).

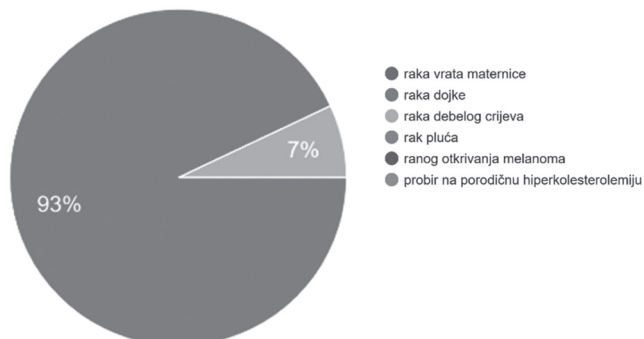
SLIKA 4. Ciljevi preventivnih aktivnosti patронаžnih sestra Doma zdravlja PGŽ

Preventivne aktivnosti patронаžne sestre najčešće provode individualno (57,9 %). Njih 96,5 % smatra da njihove aktivnosti imaju dobar učinak (Slika 5.).

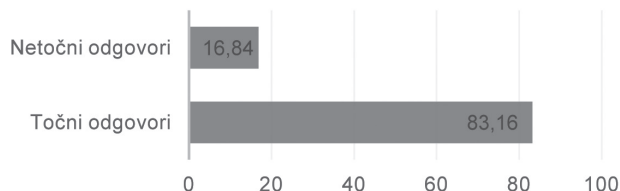
SLIKA 5. Procjena učinka preventivnih aktivnosti

Sve patронаžne sestre uključile su se u motivaciju za provođenje nacionalnih preventivnih programa (NPP). Najčešće su provodile motivaciju za NPP raka dojke, u 93 % slučajeva, dok je motivaciju za rak debelog crijeva provodilo 7 % ispitanica (Slika 6.).

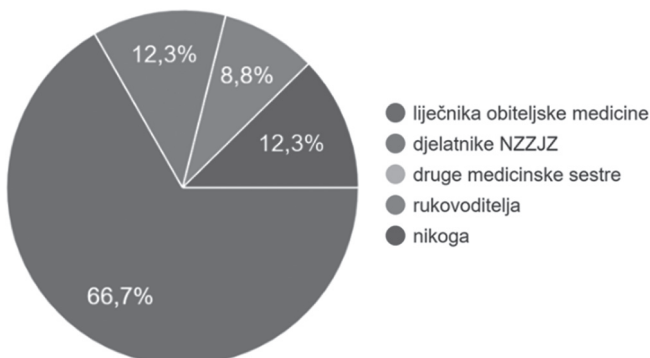
SLIKA 6. Uključenost u nacionalne preventivne programe

Ukupno 78,6 % patронаžnih sestara na testu znanja ima visoku razinu znanja o preventivnim aktivnostima, dok 21,4 % ispitanica nema dovoljnu razinu znanja (Slika 7.).

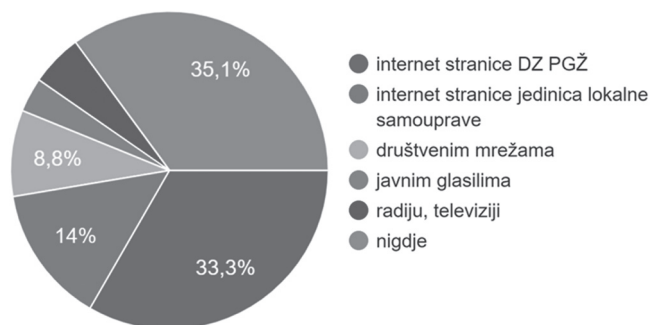
SLIKA 7. Razina znanja o preventivnim programima

Najveći broj ispitanih patронаžnih sestara, njih 66,7 %, o aktivnostima i potrebnim mjerama obavještava liječnika obiteljske medicine. Ukupno 12,3 % ispitanica nikoga ne obavještava o provedenim aktivnostima (Slika 8.).

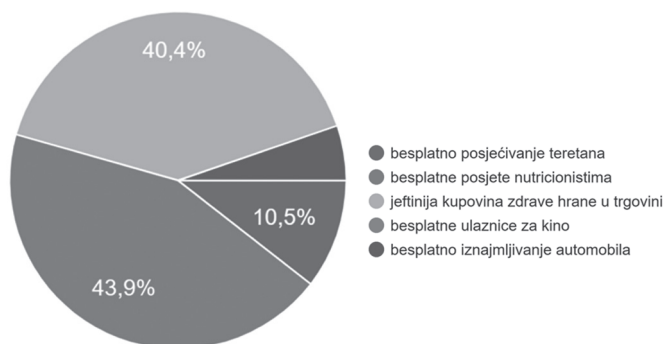
SLIKA 8. Obavještavanje o preventivnim aktivnostima

Ukupno 35,1 % ispitanica svoje preventivne aktivnosti promovira na web-stranici Doma zdravlja PGŽ, dok 33,3 % njih svoje aktivnosti nigdje ne promovira (Slika 9.).

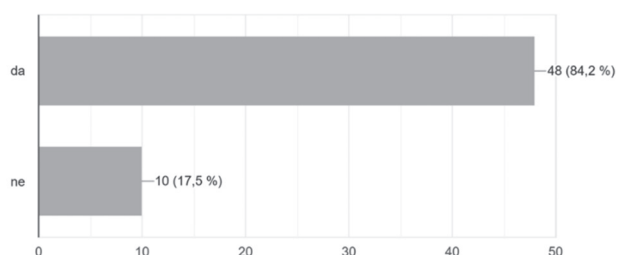
SLIKA 9. Mjesto promocije preventivnih aktivnosti

Od svih ispitanica, njih 43,9 % smatra da bi građane trebalo motivirati da se u većem broju odazovu na preventivne preglede putem besplatnih posjeta nutricionistima. Njih 40,3 % smatra da bi većem odazovu doprinijele pogodnosti pri kupnji zdrave hrane (Slika 10.).

SLIKA 10. Mogući načini motivacije za preventivne preglede

Ukupno 84,2 % patронаžnih sestara smatra da bi korištenje zdravstvene aplikacije koja promovira preventivne aktivnosti na pametnim telefonima povećalo odaziv na preventivne programe (Slika 11.).

SLIKA 11. Mišljenje patронаžnih sestara o utjecaju postavljanja zdravstvenih aplikacija na odaziv na preventivne programe

Rasprava

Dom zdravlja Primorsko-Goranske županije ima 64 patронаžne sestre. Na testu znanja 83,16 % ispitanih patронаžnih sestra imalo je 100 % točnih odgovora. Budući da je u istraživanju sudjelovalo 64,9 % prvostupnica sestrinstva i 35,1 % magistara sestrinstva, rezultati su bili očekivani s obzirom na njihovu razinu obrazovanja. Ukupno 35,1 % ispitanica znanje o preventivnoj zdravstvenoj skrbi u sestrinstvu steklo je trajnom edukacijom, dok je 31,6 % ispitanica znanje steklo na fakultetu. U istraživanju provedenom u Kanadi 2008./2009. godine došlo se do zaključka da su sestre u zajednici imale potrebu za dodatnim učenjem u 25 od 88 stavki. Također je istaknuto da nastavnici i voditelji vježbi trebaju uzeti u obzir ove rezultate pri određivanju područja u kojima je potrebno produbiti sadržaj u diplomskim i preddiplomskim programima sestrinstva, kao i u programima profesionalnog razvoja [10, 11]. Motiviranje pojedinca da ustraje u pozitivnim aktivnostima (35,1 %) bio je najčešći cilj preventivnih aktivnosti. Nadalje, pozitivno je što su patронаžne sestre radile i na aktualiziranju problema zbog kojeg je pojedinac došao potražiti pomoć, aktiviranju pojedinca za „rad na sebi“, povećanju svjesnosti o štetnosti pojedinih oblika ponašanja, jačanju povjerenja pojedinca u sebe i edukaciji o štetnosti pojedinih oblika ponašanja. Sourtsi P. i suradnici u svojem radu navode da su patронаžne sestre na promatranoj populaciji u Engleskoj najčešće davale savjete o načinu života [12]. Istraživanje provedeno u Australiji pokazuje da se njihove patронаžne sestre prvenstveno usredotočuju na savjetovanje, prevenciju i koordinaciju zadataka na individualnoj razini, s aktivnostima prilagođenima lokalnim potrebama, a puno manje na širu zajednicu [13]. Ukupno 96,5 % naših ispitanica smatra da njihove aktivnosti imaju učinka, što bi bilo neophodno i dokazati u istraživanju. Nadalje, 42,1 % ispitanica smatra da preventivne aktivnosti treba organizirati na drugačiji način zbog niskog odaziva na preventivne programe, ali i zbog promjene mentaliteta ljudi. Ukupno 35,1 % ispitanica svoje preventivne aktivnosti promovira na web-stranici Doma zdravlja PGŽ, dok 33,3 % njih nigdje ne promovira svoje aktivnosti te bi bilo potrebno educirati patронаžne sestre o važnosti promidžbe za odaziv. Gotovo polovica ispitanih patронаžnih sestara, njih 43,9 %, smatra da bi građane trebalo motivirati da se u većem broju odazovu na preventivne preglede putem besplatnih posjeta nutricionistima. Njih 40,3 % smatra da bi većem odazovu doprinijele pogodnosti pri kupnji zdrave hrane. U istraživanju „Razumijevanje promjene zdravstvenog ponašanja putem mehanizama motivacije i nagrađivanja: pregled literature“ autorice Kallupi, M. i suradnika potvrđeno je na dokazima da se zdravstveno ponašanje može promijeniti, i kratkoročno i dugoročno [14]. Većina patронаžnih sestara, njih 84,2 %, smatra da bi postavljanje zdravstvene aplikacije koja promovira preventivne aktivnosti na pametnim telefonima povećalo odaziv na preventivne programe.

Istraživanja pokazuju da kampanje masovnih medija mogu izravno i neizravno proizvesti pozitivne promjene ili spriječiti negativne promjene u ponašanjima povezanim sa zdravljem u velikim populacijama [15]. Potrebno je sagledati sve dobivene prijedloge te, putem sestrinskih udruga i

osoba zaduženih za organizaciju zdravstvene zaštite na lokalnoj, županijskoj i državnoj razini, procijeniti koje bi se od predloženih aktivnosti mogle primijeniti u praksi.

Zaključak

Patronažne sestre Doma zdravlja PGŽ imaju visoku razinu znanja o preventivnim aktivnostima. Ukupno 83,16 % ispitanica točno je odgovorilo na sva postavljena pitanja. Aktivnosti primarne prevencije provodilo je 52,6 % patronažnih sestara, sekundarne 40,4 %, dok je tercijarnu prevenciju provodilo 7 % patronažnih sestara. Njih 43,9 % smatra da bi besplatan posjet nutricionistu motivirao građane na dola-

zak na preventivne preglede, a 40,4 % smatra da bi ih na dolazak na preventivni pregled motivirala povoljnija kupnja zdrave hrane, dok 10,5 % ispitanica smatra da bi dobra motivacija bila besplatno korištenje teretane. Ukupno 84,2 % patronažnih sestara Doma zdravlja PGŽ smatra da bi zdravstvena aplikacija koja bi se instalirala na pametne telefone i podsjećala na obavezu dolaska na preventivne preglede doprinijela većem odazivu na preventivne preglede.

Authors declare no conflict of interest.

Nema sukoba interesa.

Literatura / References

- [1] Adib-Hajbaghery M. Nurses Role in the Community. *Nurs Midwifery Stud* [internet]. 2013 Jun 27 [preuzeto 20. 5. 2025.]; 2 (2): 169. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4228558/>
- [2] Casey D. Nurses' perceptions, understanding and experiences of health promotion. *J Clin Nurs* [internet]. 2007 Jun 1 [preuzeto 18. 5. 2025.]; 16 (6): 1039–49. Dostupno na: [/doi/pdf/10.1111/j.1365-2702.2007.01640.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2007.01640.x)
- [3] Ban Irena, Car-Čukak Irena, Domitrović Danijela Lana, Sviben Biserka, Tikvić Milica, Županić Mara. Smjernice za provođenje zdravstvene njege u patronažnoj djelatnosti [internet]. HKMS, editor. Vol. ISBN: 978-953-95388. Zagreb: ALFACOMMERCE d. o. o.; 2013 [preuzeto 22. 5. 2025.]. 46–47 p. Dostupno na: <https://www.hkms.hr/wp-content/uploads/2022/03/Smjernice-za-provođenje-zdravstvene-njege-u-patronaznoj-djelatnosti.pdf>
- [4] Kisling LA, Das JM. Prevention Strategies. 2023 Aug 1 [preuzeto 22. 5. 2025.]; Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK537222/>
- [5] Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske - Preventivni zdravstveni pregledi [internet], [preuzeto 22. 5. 2025.]. Dostupno na: <https://zdravstvo.gov.hr/preventivni-zdravstveni-pregledi-6691/6691>
- [6] Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske - Nacionalni preventivni programi [internet], [preuzeto 22. 5. 2025.]. Dostupno na: <https://zdravstvo.gov.hr/nacionalni-preventivni-programi/1760>
- [7] The role of nurse in community awareness, prevention of health and health promotion Sneha Dixit Nursing Tutor a Maharana Pratap College of Nursing Kanpur, [preuzeto 22. 5. 2025.]; 11 (2): 54–5. Dostupno na: www.iosrjournals.org
- [8] Čukelj P, Antoljak N, Nakić D, Šupe Parun A, Šekerija M, Erceg M. Pregled europskih istraživanja o razlozima neodaziva ciljane populacije u preventivnim programima ranog otkrivanja raka. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*. 2016; 12 (45): 113–25.
- [9] Chien SY, Chuang MC, Chen IP. Why People Do Not Attend Health Screenings: Factors That Influence Willingness to Participate in Health Screenings for Chronic Diseases. *Int J Environ Res Public Health* [internet]. 2020 May 2 [preuzeto 28. 5. 2025.]; 17 (10): 3495. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7277138/>
- [10] Valaitis RK, Schofield R, Akhtar-Danesh N, Baumann A, Martin-Misener R, Underwood J, et al. Community health nurses' learning needs in relation to the Canadian community health nursing standards of practice: results from a Canadian survey. *BMC Nurs* [internet]. 2014 Oct 10 [preuzeto 26. 5. 2025.]; 13 (1): 31. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4209163/>
- [11] Yu CC, Le KM, Low JA. Community nurses' perspectives on a novel blended training approach: a qualitative study. *BMC Nurs* [internet]. 2022 Dec 1 [preuzeto 22. 5. 2025.]; 21 (1): 1–9. Dostupno na: <https://bmcnurs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12912-022-00893-3>
- [12] Sourtzi P, Nolan P, Andrews R. Evaluation of health promotion activities in community nursing practice. *J Adv Nurs* [internet]. 1996 Dec 1 [preuzeto 26. 5. 2025.]; 24 (6): 1214–23. Dostupno na: [/doi/pdf/10.1111/j.1365-2648.1996.tb01028.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1996.tb01028.x)
- [13] Kovacevic RM, Behrens DA, Hyll W. Nursing interventions in a newly established community health nursing system: A cross sectional survey. *Int J Nurs Stud Adv* [internet]. 2024 Dec 1 [preuzeto 26. 5. 2025.]; 7: 100258. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11554674/>
- [14] Kallupi M, Manippa V, Aquino A, Michaelsen MM, Esch T. Understanding health behavior change by motivation and reward mechanisms: a review of the literature. *Front Behav Neurosci* [internet]. 2023 [preuzeto 26. 5. 2025.]; 17: 1151918. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10317209/>
- [15] Wakefield MA, Loken B, Hornik RC. Use of mass media campaigns to change health behaviour. *Lancet* [internet]. 2010 Oct 9 [preuzeto 29. 5. 2025.]; 376 (9748): 1261. Dostupno na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4248563/>